

Forskningsgenomgångar lyfter fram forskning som ger stöd för att adressera didaktiska utmaningar

Torodd Lunde
Gunnar Höst

Karlstads universitet och NATDID
Linköpings universitet och NATDID

Forskningsgenomgångar är en artikeltyp i ATENA Didaktik som i ett kort format presenterar ett urval av forskningsresultat inom ett avgränsat område. Avsikten är att ge verksamma lärare i naturvetenskapliga ämnen eller teknik tillgång till resurser för att belysa, rama in eller adressera ett specifikt fenomen eller utmaning i den egna undervisningen. Syftet med den här artikeln är att ge stöd till den som vill skriva en forskningsgenomgång. I texten presenterar vi därför en modell för hur man kan tänka och göra när man väljer ut innehåll och bygger upp texten.

Forskningsgenomgångar är en artikeltyp i ATENA Didaktik där författaren i ett kort format presenterar ett urval av forskningsresultat inom ett avgränsat fokusområde. Fokus kan till exempel vara ett särskilt undervisningsfenomen (t.ex. [1]), en specifik didaktisk problematik (t.ex. [2]) eller en bestämd undervisningsutmaning (t.ex. [3]). Texterna är professionsvetenskapliga och riktar sig till lärarprofessionen som reflektiva praktiker [4,5], med målet att stödja agens [6] och syftar till att ge verktyg för att utforska och skapa framgångsrika lösningar på undervisningsutmaningar i den egna praktiken [7].

Detta innebär att målgruppen för forskningsgenomgångar är verksamma lärare och lärarkollegium. Avsikten är att lyfta fram och synliggöra ett urval av relevanta och användbara resurser i form av forskningsresultat och teorier inom ett avgränsat område. Tanken är att lärare ska kunna ha nytta av detta för att själva belysa, rama in och adressera problem de möter i den egna praktiken utifrån de specifika betingelser som råder där [4,5,7]. Forskningsgenomgångar är därför ett sätt att bidra till att göra relevanta och användbara didaktiska forskningsresultat mer tillgängliga för lärare och lärarkollegium som vill reflektera kring och utveckla sin undervisning.

I den här artikeln diskuterar vi olika aspekter av att välja ut innehåll och bygga upp forskningsgenomgångar på ett ändamålsenligt sätt. Syftet är att ge stöd till den som vill skriva en forskningsgenomgång baserad på naturvetenskaps- och teknikdidaktisk forskning.

Kriterier för urval av forskning

Det kan vara utmanande för ett lärarkollegium som identifierat ett didaktiskt problem att hitta relevant och användbar forskning för att belysa, rama in eller adressera utmaningen de mött i sin undervisning. Med tanke på den stora mängden forskning inom de flesta didaktiska områden kan det vara svårt att navigera och få översikt för en som inte är inläst och insatt. En forskningsgenomgång syftar därför till att presentera ett överkomligt urval av forskningsresultat med ett tydligt och avgränsat fokus på ett fenomen, problematik eller utmaning. Två nyckelkriterier för urval av forskning i en forskningsgenomgång, utöver robusthet, är *relevans* och *användbarhet*.

Relevans handlar om att göra ett urval av forskning som bedöms som särskilt lämplig för att belysa eller adressera ett specifikt didaktiskt fenomen eller utmaning. Eftersom undervisning alltid är

inbäddad i kontextspecifika betingelser när det till exempel gäller elever, läromedel, innehåll och syften, så framstår många av de fenomen och utmaningar lärare upplever inte som väldefinierade och färdiga problem. De presenterar sig snarare som problematiska situationer som behöver ramas in för att kunna utforskas vidare [4]. Ett relevant urval kan ge lärare möjlighet att på relativt kort tid bekanta sig med forskningen som finns inom ett område och ge dem förutsättningar för att bedöma om den faktiskt kan rama in den problematik man upplever och vill utforska.

Forskningsgenomgången kan då ge en väg in i den didaktiska forskning och kan fungera som en utgångspunkt för lärare att börja tänka kring de utmaningar som är textens fokus.

Användbarhet handlar om att visa hur denna forskning är användbar för att 1) belysa, 2) rama in, eller 3) adressera fenomenet, problemet eller utmaningen som uppmärksammas. Belysa innebär att forskningsresultat kan ge nya perspektiv på undervisningsfenomen. Att forskningsresultat ramar in handlar om att de kan bidra till att begreppsliggöra fenomen för att på sätt underlätta förståelse. Forskning som är användbar för att adressera en utmaning kan ge stöd för analys och design i undervisningsutveckling, för att därigenom stödja utforskandet av lösningar på didaktiska utmaningar i den egna praktiken.

I en forskningsgenomgång bör det därför finnas en ambition om att tematisera på vilket sätt den presenterade forskningen skulle kunna användas som utgångspunkt för att till exempel kritiskt pröva erfarenheter (se [8]) eller vara redskap för forskningsbaserad undervisningsutveckling (se [9]). I grunden handlar det om att presentera verktyg som kan vara relevanta och användbara för att hjälpa lärare att belysa, rama in eller adressera en utmaning i deras specifika undervisningssituation. Utifrån detta kan de skapa lösningar som fungerar i just detta klassrum, med just dessa elever, detta innehåll och dessa övriga specifika betingelser [5].

Forskningsgenomgångar ska alltså stödja lärares agens att utforska och utforma kloka och framgångsrika lösningar i sin egen praktik, snarare än att bara överta och tillämpa andras färdiga lösningar som visat sig fungera i andra sammanhang. Ambitionen är alltså inte att mynna ut i slutsatser om vad som fungerar och ge vetenskapligt grundade direktiv för effektiv undervisning. Målet är i stället att ge verktyg för att lärare själva över tid ska kunna bygga upp kritiskt prövat kollegial erfarenhet baserad på forskning och vetenskaplig grund.

Det är viktigt att vara transparent kring urvalet

Den som skriver en forskningsgenomgång behöver göra ett riktat och selektivt urval av forskningsresultat utifrån en bedömning av vilka resultat som är mest relevanta och användbara för att adressera den utmaning som är i fokus. Det är självklart också viktigt att bedöma kvaliteten på de studier som presenteras och hur solitt och robust stöd som finns för det som påstås. Men en grundläggande insikt inom ämnesdidaktiken är att varje specifikt innehåll kan bära på sina helt egna utmaningar. Det saknas därför ofta en gedigen och robust forskningsgrund att utgå ifrån ifall det till exempel är ett specifikt innehållsligt område med sina specifika problem som är i fokus. Risken med gedigna och robusta forskningsresultat, till exempel från metastudier, är att de blir generella och generiska, så att det specifika, som till exempel ämnesinnehållets karaktär eller det breda uppdraget, tappas ur sikte. För att kunskapen ska vara relevant och användbar för specifika problem behöver det därför göras en avvägning mellan relevans och robusthet [4].

Skribenter av forskningsgenomgångar är ofta personer som redan besitter en fördjupad kunskap om det aktuella forskningsområdet. De har därför goda förutsättningar för att göra bedömningar av vilken forskning som är särskilt relevant och användbar inom ett område och som samtidigt har hög kvalitet. Trots detta finns en risk för slagsida i urvalet. Det är därför viktigt med transparens kring grunderna för urvalet och vad som eventuellt valts bort, för att ge läsaren en bakgrundförståelse för hur forskningen valts. Med det sagt är det viktigt att påpeka att forskningsgenomgångar inte är det samma som fullständiga och systematiska översikter som till exempel skolforskningsinstitutets systematiska forskningssammanställningar eller metastudier som syftar till att skapa en robust evidensbaserad vetenskaplig grund för till exempel "vad som fungerar". Däremot ska relevanta resultat från sådana studier lyftas in i en forskningsgenomgång om det finns och de bedöms

relevanta och användbara för lärare i relation till fokus för genomgången.

Hur texten kan struktureras på ett ändamålsenligt sätt

Forskningsgenomgångarnas ambition om att presentera relevant forskning för att belysa, rama in eller adressera ett undervisningsproblem och visa hur den är användbar återspeglas i hur texten byggs upp. Ett sätt att göra detta är att följa en tredelad logik, där första delen presenterar fokus för texten i form av ett fenomen, problem eller utmaning och den andra delen presenterar ett urval av forskningsresultat. Den tredje delen kopplar ihop forskningsresultaten med undervisningsutmaningen genom att diskutera hur resultaten kan användas för att belysa, rama in eller adressera fenomen, problem eller utmaning som presenterades som fokus i första delen. Detta kan schematiskt framställas som i tabellen nedan ([Tabell 1](#)).

Huvuddelar	Delens funktion
Introduktion	Introducera fenomen, problem eller utmaning som är textens fokus
Mittdel	Presentera ett välövertvägt urval <i>relevanta</i> forskningsresultat som kan belysa, rama in eller användas som stöd
Avslut	Diskutera på vilket sätt forskningsresultaten kan vara <i>användbara</i> för att belysa, rama in eller adressera fenomen, problem eller utmaning

Tabell 1. Övergripande struktur för innehållet i en text av typen forskningsgenomgång

Denna struktur kan vara ett stöd för att rikta uppmärksamheten mot vilken funktion de olika delarna i texten har och göra välgrundade val i relation till detta. I introduktionen bör det framgå klart och tydligt vilket didaktiskt fenomen, fråga eller utmaning som är i fokus så läsaren kan bedöma om problemet och den forskningen som kommer presenteras är relevant. Introduktionen bör även mynna ut i ett "lärarsyfte", det vill säga ett syfte som explicit berättar för läsaren vad den forskning som presenteras kan ge stöd för. I mittdelen och den avslutande delen presenteras och diskuteras relevanta forskningsresultat och hur dessa kan vara användbara. I praktiken kommer de delvis att överlappa, men huvudpoängen är att det ska finnas en del där fokus är på att presentera forskningsresultat och en avslutande del där fokus är på att diskutera hur den presenterade forskningen skulle kunna användas för till exempel kritisk reflektion eller undervisningsutveckling. Innan forskningsresultat presenteras rekommenderar vi även att författaren kort redogör för avvägningar och avgränsningar som gjorts, och att premisserna för urvalet tydliggörs för läsaren. Det bör även finnas en kort diskussion kring detta i slutet av texten där eventuella begränsningar tas upp. Här kan skribenten även ge eventuella tips om vidare läsning.

Två exempel på forskningsgenomgångar

För att konkretisera hur forskningsgenomgångar kan se ut och struktureras kommer vi presentera två olika texter med olika typer av fokus. Vi kommer dels presentera en text som handlar om att belysa ett undervisningsfenomen: lärares användning av humor i naturvetenskaplig undervisning, dels en text som handlar om att adressera en undervisningsutmaning: utmaningar med att bedöma elevers kunskaper i laborativa aktiviteter.

Exempel 1: Forskningsgenomgång om humor i naturvetenskaplig undervisning

I Matti Karlströms text "Hur kan lärares humor stödja elevers lärande i de naturvetenskapliga ämnena?" utgår han från fenomenet humor i klassrummet [10]. Närmare bestämt vill han ge lärare exempel på hur forskning tar upp lärarhumor, och resonera om hur lärare kan tänka när de använder humor som ett redskap för att stödja elevernas lärande. Detta fokus presenterar Matti i introduktionen, där han också förbereder läsaren på att texten kommer att problematisera förenklade antaganden om hur humor inverkar på elevers lärande.

I mittdelen presenterar Matti sitt urval av relevant forskning. Alla lärare har någon typ av koppling till fenomenet lärarhumor, men samtidigt kan de flesta antas ha ganska liten erfarenhet av att läsa om forskning på området. Innehållet har därför strukturerats så att det börjar mycket brett, för att därefter smalna av. De två första avsnitten lyfter fram olika sätt att definiera och avgränsa lärarhumor, och olika sätt att dela in lärarhumor i typer med olika funktion. Därefter lyfter han forskning som kan användas för att förstå hur lärarhumor kan inverka på elevers lärande. Han lyfter även fram forskning som specifikt handlar om lärarhumor kopplat till undervisning i naturvetenskap. Samtidigt noterar han att det tycks finnas ganska lite forskning inom detta specifika område.

I en avslutande del sammanfattar Matti det som framkommit i texten genom att lyfta några viktiga utgångspunkter för den lärare som mer reflekterat vill använda humor i sin undervisning. När det gäller effekter av lärares användning av humor drar han slutsatsen att det utifrån hans litteratursökning verkar finnas stöd för att humor kan bidra till gynnsamma förhållanden för lärande. I en punktlista sammanställer han några av de framgångsfaktorer som framkommit i forskningen.

Sammantaget ger Mattis text en ganska fyllig introduktion till hur humor kan förstås som fenomen genom att presentera olika begrepp för lärarhumor. Texten ger även en översiktsbild av forskningsfältet kring det specifika området lärarhumor i naturvetenskaplig undervisning, genom att lyfta några exempel samtidigt som avsaknaden av forskning inom området noteras. Artikeln fyller därmed flera olika delsyften: bidra med en begreppsapparat för att förstå och rama in ett fenomen; ge stöd för lärares systematiska utforskning av nya handlingar i klassrummet, samt informera om att det finns lite forskning inom ett specifikt delområde av området. Mattis urval av forskning speglar denna bredd av delsyften genom att vara relativt omfattande och härröra från många olika vetenskapliga discipliner (t.ex. pedagogik, ämnesdidaktik, psykologi, kommunikation, och biologi).

Exempel 2: Forskningsgenomgång om bedömning i laborationer

I Anna-Karin Westmans och Jenny Hellgrens text "Tankeredskap för mångsidig bedömning av laborationer" utgår författarna i introduktionen från en tydlig undervisningsproblematik, nämligen lärares behov av ett mångsidigt och likvärdigt underlag för sin bedömning av undersökande arbete såsom laborationer [11]. En viktig aspekt är tydlighet kring vad som bedöms vid vilket tillfälle. Syftet med texten är att presentera exempel på tankeredskap som lärare kan ta stöd av när de reflekterar över vilka kunskaper och förmågor som eleverna ges möjlighet att uttrycka i samband med undervisningen och som de skulle kunna använda för att adressera utmaningar kring bedömning i laborationer.

Mittdelen består av en presentation av två sådana tankeredskap. Det ena tankeredskapet är en modell som tydliggör skillnader mellan olika typer av undersökningar. Genom detta kan lärare få syn på vilka kunskaper och förmågor som deras undervisning ger eleverna möjlighet att uttrycka. Det kan i sin tur ge inspiration till att inkludera fler typer av undersökningar för att därigenom skapa ett mer heltäckande underlag för bedömning. Det andra tankeredskapet är direkt kopplat till bedömning, och presenterar ett slags ramverk för hur lärare kan tänka när de designar skriftliga frågor om undersökande arbete. Genom att kombinera olika kognitiva aspekter med olika delar av undersökande arbete kan skriftliga frågor ge ett bredare underlag för bedömning.

Avslutet återknyter till syftet genom att trycka på att exemplen kan väcka tankar och ge inspiration till att testa nya sätt att tänka kring bedömning av laborationer. Författarna föreslår att tankeredskapen kan bidra till att ge laborationer en tydligare roll och ge stöd för lärares bedömning.

Sammantaget ger texten två koncisa exempel på modeller som kan vara relevanta för lärare i planering av och reflektion kring bedömning av elevers lärande. Modellerna är relativt konkreta

och kan användas direkt av lärare. De är dock inte normativa så till vida att de berättar för lärare vilka didaktiska beslut som är önskvärda eller vilka effekter de kan förvänta sig om de använder sig av redskapen. Det väl avgränsade syftet speglas av det relativt begränsade urvalet av relevant forskning som författarna valt att inkludera.

Avslutande reflektion

Syftet med denna text är att ge stöd till dig som vill skriva en forskningsgenomgång. Som exemplen ovan visar kan en forskningsgenomgång ha olika syften, vilket kan motivera olika sätt att angripa skrivandet. Det kan i sin tur leda till texter som varierar stort i omfång och innehåll. Gemensamt för alla texter inom texttypen är dock att de fokuserar på att lyfta fram forskning som på olika sätt kan vara relevant och användbar för lärare och förskollärare. Därmed kan de bidra till att göra didaktiska forskningsresultat tillgängliga för lärare som vill reflektera över och utveckla undervisningen kring ett specifikt didaktiskt problem i sin egen praktik. Vilken forskning som är relevant bedöms i relation till den specifika undervisningsproblematiken eller fenomenet som artikeln handlar om. Användbarhet handlar om att skribenten diskuterar på vilket sätt forskningen kan användas för att belysa, rama in eller adressera fenomen, problem eller utmaningen som är i fokus.

Forskningsgenomgångar i ATENA Didaktik gör inga anspråk på att ge en fullständig bild av litteraturen inom ett visst forskningsområde. Det är därför viktigt att göra läsaren medveten om detta och vara transparent kring urval för att undvika missförstånd. Ambitionen med texttypen är att stödja lärares agens [6], kollegiala utforskningar [7] och reflektiva praktik [4,5]. Det är detta som återspeglas i hur vi resonerat kring syfte, struktur och innehåll i forskningsgenomgångar som texttyp. För den skribent som är intresserad av att skriva en forskningsgenomgång är det därför viktigt att tänka på att ringa in ett tydligt fokus, göra ett urval av forskning baserad på relevans, presentera forskningen på ett sätt som visar hur den är användbar för lärare att utforska sin egen praktik samtidigt som man är transparent med på vilka grunder urvalet gjorts.

Författare

Torodd Lunde är biträdande redaktör för ATENA Didaktik. Han är också universitetslektor i didaktik med inriktning mot kemi vid Institutionen för ingenjörs- och kemivetenskaper, Karlstads universitet. E-postadress: torodd.lunde@kau.se

Gunnar Höst är huvudredaktör för ATENA Didaktik och biträdande föreståndare för NATDID, Nationellt centrum för naturvetenskapernas och teknikens didaktik. Han är också universitetslektor i visuellt lärande och kommunikation vid Institutionen för teknik och naturvetenskap, Linköpings universitet. E-postadress: gunnar.host@liu.se

Referenser

1. Clucas P. STEAM-inspirerade angreppssätt ger möjligheter till gränsöverskridande undervisning. ATENA Didaktik. 2025;7(1). <https://doi.org/10.3384/atena.2025.5979>
2. Westman A-K. Hänsyn till elevers vetenskapliga kapital kan användas för att utveckla intresseväckande undervisning. ATENA Didaktik. 2025;7(2). <https://doi.org/10.3384/atena.2025.6134>
3. Jönsson A. Kollaborativ och explorativ problemlösning som ett sätt att öka elevernas intresse för naturvetenskapliga ämnen. ATENA Didaktik. 2025;7(2). <https://doi.org/10.3384/atena.2025.6222>
4. Schön DA. The reflective practitioner: How professionals think in action. Basic Books; 1983.
5. Schwab JJ. Science, curriculum, and liberal education: selected essays. Westbury I, Wilkof NJ, redaktörer. The University of Chicago Press; 1978.
6. Biesta G, Priestley M, Robinson S. Teacher agency: An ecological approach. Bloomsbury

Publishing; 2015.

7. Biesta G, Burbules NC. Pragmatism and educational research. Rowman & Littlefield; 2003.
8. Lunde T, Höst G. Ett artikelformat för att dela kritiskt prövade erfarenheter. *ATENA Didaktik*. 2023;5(2). <https://doi.org/10.3384/atena.2023.5140>
9. Lunde T, Höst G. Forskningsbaserad kunskap som redskap för undervisningsutveckling. *ATENA Didaktik*. 2024;6(1). <https://doi.org/10.3384/atena.2024.5380>
10. Karlström M. Hur kan lärares humor stödja elevers lärande i de naturvetenskapliga ämnena?. *ATENA Didaktik*. 2026;(8)1. <https://doi.org/10.3384/atena.2026.6487>
11. Westman A-K, Hellgren J. Tankeredskap för mångsidig bedömning av laborationer. *ATENA Didaktik*. 2025;7(1). <https://doi.org/10.3384/atena.2025.6019>